

KUR'ÂN'I ANLAMAK

PROF. DR.
İSMAİL YAKIT

YAYIN NU: 559
KÜLTÜR SERİSİ: 244

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-975-437-468-1

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 2003

5. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul

Tel: [0212] 251 03 50 • [0212] 293 88 71 - Faks: [0212] 251 00 12

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ. SAN.VE. TİC.A.Ş

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.

Güven İş Merkezi No:6/13, Bağcılar / İstanbul

Sertifika Numarası: 20699 Tel: [0212] 446 05 99

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Prof. Dr. İsmail YAKIT, 1950’de Denizli’nin Tavas İlçesi Kızılcabölük Bucağı’nda dünyaya geldi. İlk ve ortaokulu memleketinde, liseyi Denizli’de bitirdi. Yüksek tahsilini Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde (1970–1974) tamamladı.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından burslu olarak Fransa’ya gönderildi. “Paris-IV Sorbonne Üniversitesi’nde” Doktora yaptı (1974–1979). Doktora tez çalışmaları esnasında, Sorbonne Üniversitesi’nde Mukayeseli Felsefeler Dalı’nda İhtisas Diploması aldı (1976). Kahire (Mısır) Üniversitelerinde araştırmalarda bulundu (1976–1977). Paris Tıp Fakültesi’nin Juvisy Dokümantasyon Merkezinde araştırmalar yaparak “Anthropologie biologique” sertifikası aldı (1978).

1979’da İslam Felsefesi ve Mukayeseli Felsefeler dalında Paris-IV Sorbonne Üniversitesi’nde hazırladığı evrim teorileri üzerindeki Doktora tezini “Pekiyi” dereceyle savunarak yurda döndü. Erzurum Atatürk Üniversitesi İslami İlimler (İlahiyat) Fakültesi’ne Dr. Asistan olarak girdi (1980). KKTC’nde Yedek Subay olarak askerlik yaptı (1980–1981). Yardımcı Doçent oldu (1982). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Türk-İslam Düşüncesi Tarihi Anabilim Dalı’na naklen tayin oldu(1984). Doçent oldu(1986). İslam Felsefesi Profesörlüğü’ne yükseltildi ve akabinde S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Kurucu Dekanlığı’na tayin edildi(1993). Üç dönem arka arkaya dekanlık yaptı(1993–2003). Bu arada Sosyal Bilimler Enstitüsü Kurucu Müdürlüğü görevini de yürüttü (1993–1999). Halen Antalya’da Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü’nde Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Fransızca ve Arapça bilen İsmail Yakıt’ın, 40 yılı aşkın akademik hayatı boyunca, yayınlanmış çok sayıda kitabı, makale ve bildirisi vardır. Çalışmalarının bazıları İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Arapça, Almanca, Uygurca, Özbekçe ve Japoncaya çevrilmiştir.

Yayınlanmış Kitaplarından Bazıları: *Ihvan-ı Safa Felsefesinde Bilgi Problemi; Türk-İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih*

Düřürme; Batı Düşüncesi ve Mevlâna; Atatürk ve Din; Yunus Emre'de Sembolizm, Türk-İslam Düşüncesi Üzerine Araştırmalar; Osmanlı Araştırmaları; Hz. Peygamber'i Anlamak; İslam'ı Anlamak; Zaman Deęirmeni; Yakut'tan Tarihler; Tıp Felsefesi ve Etięi Üzerine; Mevlâna'da Aşk Felsefesi; Arřiv Belgeleri Işığında Kızılcabölük; Geçmiřten Günümüze Uzunpınar; Hatıralarıyla İz Bırakanlar, Türklüęü Tartışılan Meřhurlar.

Bazı Tercümeleri: *İbn Sina Felsefesi ve Ortaçaę Avrupasındaki Etkileri (Goichon'dan terc.); Galen'e Reddiye (Farabi'den terc.); Erdemli Tabip Bir Filozof Olmak Zorundadır (Galen'den terc.); İbnü'l-Arabi ve Fahreddin el-Razi'nin Düşüncesinde İlahî Ben ile Beđerî Ben (Arnaldez'den terc.)*

İsmail Yakıt'ın bütöün yayınlarını görmek için:
www.ismailyakit.com

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM KUR'ÂN SEMANTİĞİ

DOĞRU BİR KUR'ÂN TERCÜMESİNDE SEMANTİK METODUN ÖNEMİ	17
I- Semantik Hakkında	17
II- Arap Dil Semantiği.....	19
III- <i>Kur'ân</i> ve Semantik Metod	21
Teklif.....	25
SEMANTİK ANALİZLER İŞİĞİNDA KUR'ÂN'DA “REYB” VE “YAKÎN” KAVRAMLARI	27
Şüphe ve Dereceleri (Şüphe, Şekk ve Reyb)	28
Yakîn ve dereceleri	30
ALAQA ve İLMÎ GERÇEĞİ.....	35
Kavramın Semantik Analizi.....	35
Alaqa “Kan Pıhtısı” Değildir	37
Kaynaklar	43

II. BÖLÜM YARATILIŞ VE EVRİM

KUR'ÂN'DA İNSANIN YARATILIŞI VE EVRİMİ	47
<i>Kur'ân</i> Nasıl Okunmalı ve Yorumlanmalıdır?	47

Hayatın Menşei	49
Evrim: İlahî Bir Kanun	52
“Ol” Emri	54
Nefs Vâhide.....	56
Evrim Merhaleleri	58
Yaratılış ve Evrim Şeması.....	63
Kaynaklar	66
KUR’ÂN’DA HZ. ADEM.....	67
Yaratma mı, halife tayini mi?	68
Hz. Âdem ilk insan mı?.....	70
Esmâ’nın Öğretilmesi	73
Secde	75
Cennet	77
Yasak Ağaç	80
Tevbe.....	83
Hubut.....	84
YARATILIŞ VE EVRİM KONUSUNDA TÜRKÇE	
KUR’ÂN MEALLERİNDEKİ TERCÜME HATALARI.....	89
I- Bakara, 2/30.....	89
II- Sad, 38/71, 72	94
III- Nûh, 71/14	96
IV- Nûh, 71/17.....	97
Sonuç.....	98

III. BÖLÜM HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

KUR’ÂN’A GÖRE İNANÇ, DÜŞÜNCE VE İFADE ÖZ-	
GÜRLÜĞÜ	101
<i>Kur’ân</i> Her Türli Fikre Açıktır.	104
<i>Kur’ân</i> ve Alternatif İnanç ve Düşünceler	106
Alternatif İnanç ve Düşüncelere <i>Kur’ân</i> ’ın Metodu	106
Uluhiyet.....	108

Ahiret	110
Kitap ve Nübüvvet	110
Cihat	112
İrtidat	115
Değerlendirme ve Avrupa Birliği	118
Kaynaklar	119

KUR'ÂN AÇISINDAN DEVLET VE EGEMENLİK KAV- RAMLARI .....

Devlet Kavramı	121
Egemenlik Kavramı	125
Kaynaklar	130

TARİHTE VE KUR'ÂN'DA KADIN VE KADIN HAKLA- RI .....

I-TARİHTE KADININ STATÜSÜ	134
A- Çeşitli Milletler ve Kültürlerde Kadın	134
B- Hıristiyanlık'ta Kadın	138
Kilisenin Büyücü Avı ve Kadın Katliamı	139
Feminizmin Doğuşu	140
C- Batı Düşüncesinde Kadın	140

II- KUR'ÂN'DA KADIN VE KADIN HAKLARI .....

1-Kadın Hakkında Bazı Uydurma Hadisler	145
2-Kur'ân'da Kadın-Erkek Eşitliği	147
3-Kadına Tanınan Belli Başlı Haklar	149
4-Eşlerarası İlişkiler ve Haklar:	161
5-Çok Kadınla Evlenme Konusu	165
6-Miras Konusu	166
7-Şahitlik Konusu	168
8-Toplumdan Soyutlama = Haremlik-Selamlık	172
9-Örtünme Konusu	175
10-Sonuç:	179
Kaynaklar	180

IV. BÖLÜM
RÖLATİVİZM VE SEMBOLİZM

RÖLATİF ZAMAN ve ZAMANSIZLIK.....	185
Sonsuzluğa Yolculuk	186
Sonsuzluktan Zamandan Bağımsız Varlık (=Tanrı) Fikrine	187
<i>Kur'ân</i> 'da Zamansızlık ve Belkıs'ın Tahtı	189
Belkıs'ın Tahtını Kim Getirdi ?	190
Belkıs'ın Tahtı Nasıl Geldi?	193
Kaynaklar	196
KUR'ÂN'DA SEMBOLİZM	197
Sembol Üzerine.....	197
İslâm Düşüncesinde Sembolizm	198
I-TEBBET SURESİ VE EBÛ LEHEB SEMBOLÜ.....	200
Sembol Oluşları.....	202
Kaynaklar	205
II-ZÜLKARNEYN SEMBOLÜ	206
Zülkarneyn'in Kimliği	207
Yorumların Çıkmazları	208
Kıssanın Analizi ve semboller	210

ÖNSÖZ

Beşeriyete “*tedebbür*” ilkesini getiren yegâne kitap *Kur’ân*’dır. Tedbir kelimesiyle aynı köke sahip olan bu kavram: “derinliğine düşünmek, ihtimalleri ve sonuçları dikkate alarak düşünmek, akla vurmak, akıl süzgecinden geçirmek..” gibi anlamlara gelir. *Kur’ân* bu ilkeyi, insanoğlunun sadece her konuda değil, aynı zamanda kendi âyetleri üzerinde de uygulamasını ister. “*Onlar Kur’ân’ı akla vurmuyorlar mı, yoksa kalpleri mi kilitli?*” (Muhammed, 47/24)

Zaman ve mekân üstü evrensel bir kitap olan *Kur’ân*’da bu anlamda akla ters bir hususun olmadığı açıktır. Şayet böyle bir durum iddia edilirse, o zaman iki ihtimalden biri doğrudur: Ya o kişinin akıl ve mantığında bir çarpıklık vardır veyahut da *Kur’ân* âyetleri, eksik ve yanlış yorumlanmaktadır.

Kur’ân kâinatın kanunlarına da ters düşemez. Çünkü kâinatı yaratan da, *Kur’ân*’ı indiren de Allah’tır. O halde ikisi arasında bir çelişki düşünülemez. Bu açıdan *Kur’ân* bir kâinat kitabıdır. Kâinata bakan, onu araştıran *Kur’ân*’ı, *Kur’ân*’a bakan ve onu araştıran da kâinatı iyi anlar. Nitekim *Kur’ân*’da kâinatla ilgili felsefî ve bilimsel düşünceye açık âyetlerin mevcudiyeti bu ilkeye dayanır. Ta ki insanoğ-

lu “*tedebbür*” sonucu Allah’ın varlığı, birliği, hikmet ve kudretini idrak edebilsin. O halde kâinatı ve içindekileri araştıran müsbet ilimlerle, *Kur’ân* âyetleri arasında bir çelişki iddia edilemez demektir. Şayet böyle bir çelişki söz konusu olursa, yine iki ihtimalden birisi doğrudur: Ya ilmî araştırmalar o konuda eksiktir, henüz tamamlanmamıştır, veyahut da *Kur’ân* âyetleri yanlış tercüme ve tefsir edilmekte olup, yorumlar tam anlamıyla israiliyattan ve hurafelerden arınmış değildir.

Kur’ân’da kim neyi ararsa bir parça bulmaktadır. Nitekim tarihte birbirine zıt mezhepler, kendi görüşlerinin doğruluğunu ispat için âyetler buluyorlar ve onlara dayanıyorlardı. Problem, *Kur’ân*’ın her konuda bir bütünlük içinde ele alınmamasından kaynaklanıyor. Nasıl ki, orman hakkında bilgi sahibi olacak kişi, bir iki ağaca bakarak, bütün orman hakkında bilgi sahibi olamazsa, aynı şekilde bir konu hakkında *Kur’ân*’ın görüşünü ortaya koyacak kişi, bir iki âyetle değil, *Kur’ân*’ın bütünlüğünü dikkate alarak, ortaya koymak zorundadır. Peki bu nasıl gerçekleşecek? İşte metodoloji sorunu buradadır. *Kur’ânî* kavramların semantik analizleri yapılmalı, bir âyete verilen anlam diğer âyetlerle tevfiik edilmeli ve böylece âyetler arası bir anlam zinciri kurulmalıdır. Bunu yaparken, sistemli düşünceye disipline olmuş salim bir kafa ile “*tedebbür*” edip, her türlü peşin yargılardan, geleneksel olarak yerleşmiş sakîm anlayışlardan, israiliyat ve hurafelerden uzak, objektif davranmalıdır. Ancak o zaman *Kur’ân*’ın ne demek istediğini gerçek olarak anlarız.

Bugün biz Müslümanlara düşen görev, daha önce neşrettiğim “*Hz. Peygamber’i Anlamak*” (Ötügen, 2003) kitabında da söylediğim gibi, *Kur’ânî* ve İslamî olan değerlerle, gerek Arap örfünden gelen ve gerekse tarihî seyri içinde şekillenen değerleri birbirinden ayırmaktır. Müslümanlar,

doğru bildikleri her değeri, üzerinde tedebbür edilmiş *Kur'ân* âyetleri ışığında yeniden sorgulayıp, böylece Hz. Peygamber'in şahsında odaklaşan "*Kur'ân Müslümanlığını*" hayata geçirmelidirler. Aksi takdirde, hayatın dışına ve gerisine itilmiş bir din anlayışına sahip, inandığı ile bildikleri arasında bir korelasyon kuramayan, kendini sorgulayamayan, yenileyip geliştiremeyen ve muhakemeden yoksun nesillerin vebalini yüklenmek zorundadırlar. "*Allah, aklını kullanmayanların üzerine belâ yağdırır.*" (Yunus, 10/100).

İşte bu inanç ve düşünceler istikametinde, *Kur'ân* üzerine yaptığımız araştırmaları, katıldığımız ilmî toplantılarda ele aldığımız konuları bu kitapta bir araya getirdik. Her birini dört ana bölüm altında topladık. Kitap formuna getirildiği için bazı düzenlemeler ve tashihler yapmayı ihmal etmedik. Daha önce neşredilenleri, ilk sayfalarının altında gösterdik. Çalışmaların her biri diğerinden müstakil olduğu için, kaynakları sonlarında verilmiştir.

Araştırmalarımızı *Kur'ân*'da çok ele alınan ve bilinen konulardan ziyade; az bilinen, yanlış anlaşılan veya çok tartışılan konular üzerine teksif ettik. I. Bölümde *Kur'ân* Semantiği ve bunun nasıl uygulanacağını, II. Bölümde, *Kur'ân*'da Yaratılış ve Evrim konusunu, III. Bölüm'de *Kur'ân*'ın tanıdığı Hak ve Özgürlükleri, IV. Bölümde de *Kur'ân*'daki Rölativizm ile Sembolizm konularını ele aldık.

Tartışmalı konuları içeren âyetlerin orijinal metinlerini de göstermek zarureti hasıl olduğundan Arapça metinlerini de verdik. Âyetlerin tercümeleleri genellikle tarafımızdan yapılmıştır. Zaten otuz yıldır *Kur'ân* Semantiği ile meşgul olduğumuzdan, semantik analizleri yapılmış bir *Kur'ân* Meali'nin hazırlığı içerisindeyiz.

Her şeye rağmen hatalarımız elbette olacaktır. Zaten beşerî hiçbir eser hatadan sâlim değildir. Görülebilecek kayda değer hataların bildirilmesi bu satırların yazarının minnet-

tarlık duygularını artırır. “Sadece kesin gerçeği” (Bakara, 2/2) veren kitap *Kur’ân* olduğuna göre, onun doğru anlaşılmasına ne kadar katkımız olursa o nisbette kendimizi mutlu addederiz.

Kitabı hazırlarken, Arapça metinlerin yazılmasında, indeks ve tashihlerde yardımlarını gördüğüm değerli meslektaşlarım, Yrd. Doç. Dr. Ali Galip Gezgin, Dr. Nejdet Durak ve Dr. İshak zgel’e; baskısını her zamanki ciddiyetiyle gerçekleştiren Ötüken Yayınevi’ne teşekkürü bir borç bilirim.

Isparta, Ağustos, 2003

Prof. Dr. İsmail YAKIT

DOĞRU BİR KUR'ÂN TERCÜMESİNDE SEMANTİK METODUN ÖNEMİ*

I- Semantik Hakkında

Semantik kelimesi, Grekçe “*sémantiké-sémantikos*”dan gelme bir kelime olup, “*anlam veren, anlamlayan, anlamını belirten*” demektir. Buradan hareketle bir disiplin olarak “*semiologie=anlam bilimi*” anlamına gelir ki, Arapçada buna “*il-mu'l-ma'nâ=anlam bilimi*” terimi karşılıktır.

Semantik, bir bilim dalı olarak, kelimelerin anlamlarını analiz eder, etimolojik kökten itibaren tarih boyunca kazandığı müstakların ve anlamlarının bir analizini verir. Hangi anlamın sonradan girdiği, hangi anlamın çarpık ve kökten uzak olduğu kendiliğinden ortaya çıkar. Bir kelimenin veya bir kavramın semantik analizini yapabilmek için ilkin o kelimenin veya kavramın etimolojisi bilinmelidir. Daha sonra semantik kurallar gereği tarih boyunca diğer anlamları ve o kelimeden üretilen diğer kelimelerin anlamlarını tesbit etmek gerekir. Bu işlemlerden sonra etimolojideki anlam esas tutulmak kaydıyla hep- sinde gizli olan bu kök mânâ aranmalıdır. Buna uygun olmayanlar sonradan kazandırılmış anlamlardır. Uygun olanlar zaten semantik tanıma hazırdır. Semantik tanımlar esas itibariyle dilin mantık örgüsüne uygundur. Etimolojik sözlüğü

---

* I. Din Şurası, Dinî Yayınlar Komisyonu I. Tebliği, 1-5 Kısım 1993, T.C.Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara; II. Baskısı *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. I, Sayı 1, Isparta 1994, s.17-24.

tam olarak hazırlanmamış bir dilin kelimelerinin semantik analizini yapmak mümkün olmaz. Semantik analizi yapılamayan bir dil üzerine ilmî terminoloji oturtulamaz. Bugün semantiği yapılabilen ilme temel olmuş diller bilindiği kadarıyla; Sanskritçe, Grekçe, Arapça ve Lâtince'dir. Bugün Avrupa dilleri bile kendi etimolojilerini Grekçe ve Lâtince üzerinden yapmakta, semantik analizleri de bu dillerden gelen kelimelere göre yürütülmektedir. Meselâ İngilizcenin kendi başına bir semantiği yoktur. Zira İngilizcede bir fonetik birlik yoktur. Pekçok kelime müstemlekelerden toplanmış olduğundan etimolojileri de farklıdır. Türkçemiz, semantik analize uygun bir görünüm arz etmekte ama tarihî ihmaller sebebiyle etimolojisi hazırlanmamıştır.

Semantiğin birçok çeşitleri vardır: Analytique, structurale, synchronique, diachronique (=historique) gibi. Bunların her birini açıklamak bu bölümün sınırlı çerçevesi içinde pek müsait olmayacağından burada sadece ismen bahsetmek istiyoruz. Kısaca semantik; anlam ile kelime, kelime ile obje ilişkilerini, anlam değişikliklerini, kavram kargaşasını, eş anlamlı, çok anlamlı kelimeleri ve onların yapısını vs. inceleyen bir bilim dalıdır. İlim olarak kuruluşu yeni ama, varlığı dillerin ortaya çıkışı kadar eskidir. Bir ilim olarak değil de kısmen de olsa semantikle meşgul olanlar yok değildir. Eflatun, Aristo, İbn Fâris, İbn Sînâ, İmam Mâturidî'yi sayabiliriz. Günümüzde İzutsu, zıt kavram semantiği üzerinde durmuş bir Japon araştırmacıdır. Batı'da Bloomfield, Buysens, Guirand, Katz, Saussure, Mounin vs. gösterebiliriz. Şurası muhakkaktır ki, Batılılar, Grekçe ve Lâtinceye dayalı bir semantik yapmaktadırlar.

Kısaca semantik bir ilim dalı olduğu kadar, kavram kargaşasını önlemede, doğru anlamı bulmada bir metottur. Ülkemizde bu ilim henüz çok yenidir. İzutsu'nun "*Kur'ân'da Allah ve İnsan*" adlı eserini tercüme eden Dr. S. Ateş, zıt kavram semantiği konusunda bazı bilgileri dilimize kazandırmıştır. Prof. H. Atay, kardeşleriyle beraber hazırladıkları "*Arapça-Türkçe Büyük Lüğat*"ta semantik tahlile imkân verecek etimolojiler

üzerinde durmuştur. Ayrıca bu satırların yazarı da 1973'lü yıllardan beri bu konuya kafa yormaktadır. Nitekim şimdiye kadar yaptığım analizlerden bazılarını neşrettim. Özellikle 1982'de Fransızca olarak kaleme aldığım “*Analyse Sémantique et Sens Scientifique du Mot “alaqa” dans le Coran*” (Kur'ân'daki “alaka” Kelimesinin Semantik Analizi ve İlmî Anlamı) adlı makalem Kahire Arap Dil Akademisi Başkanı Sayın Dr. İbrahim Madkur'un tensibiyle Prof. Z. M. Hudayrî tarafından “*El-Alaqtu ve Hakikatuhe'l-ilmiiyetu*” (Alaqa ve ilmî gerçeği) adıyla Arapçaya tercüme edilip “*El-Urvetu'l-Vusqâ*”da (S. 34, s. 63-65, Ağustos-Eylül, 1982, Kahire 1982) yayımlanmıştır. Bu çalışmanın Türkçesi ileriki sayfalarda yer almaktadır.

II - Arap Dil Semantiği

Yukarıda Arapçanın tarihte bir ilim dili olarak kullanıldığını ve semantik analizler için son derece elverişli olduğunu, bunun için de etimolojik sözlüklerinin çok güzel ve geniş hazırlandığını söylemiştik. Arapçadan dilimize geçen kelimelerden bir kaçını örnek alarak semantik analizler sonucu ortaya çıkacak gerçek tanımlarını yaptıktan sonra asıl konumuz olan *Kur'ân* ve semantik ilişkilerine geçeceğiz.

“Akıl” kelimesi dilimize Arapçadan girmiş ve “*ukl*” kökünden gelen bir kelimedir. Semantik olarak “*bağlamak*” anlamındadır. Zira etimolojik olarak öz Arapçada “*deve kösteği*”nin adıdır. Devenin muayyen bir mekândan uzaklaşmaması için ön ve arka ayaklarından birerini çaprazlama olarak bağlayan kösteğin veya bağın adı iken, bilâhère bu kelime insanın başına kadar bir evrim geçirmiş ve semantik anlamını orada da korumuştur. Çünkü “*duygu ve düşünceleri, kavramları ve olayları birbirine bağlayan ruhî melekeye*” akıl denmiştir. Batı dillerinde akıl kelimesi “*İntelligence*” kelimesi ile karşılanmaktadır. Latince “*Intellectus*” olan bu kelime Grekçe “*selectus*”tan gelmez. Selection yani, seçme, tercih etme anlamındadır. O halde Batı dillerinde akıl “*iyi ile kötüyü, büyükle küçüğü, fay-*

dalı ile zararlıyı vs.yi seçen, ayıran veya ayıklayan melekemize” denmektedir. Öz Türkçede akıl “us” kelimesiyle ifâde edilmektedir. Negatif hali kullanılmayan bu kelimenin etimolojisini henüz bilmediğimizden kullanımına göre bir hüküm vermek gerekirse, herhalde “*davranışları kontrol eden melekeye*” denir demek daha doğrudur. Görüldüğü gibi, akıl ruhî bir melekedir ve Arapçada bu melekenin “*bağlama*” özelliği dikkate alınırken Grekçe ve Lâtince de “*ayıklama*” vechesi esasa alınmış, Türkçede de “*kontrol etme*” yönü vurgulanmıştır. O halde aynı ruhî melekenin farklı vecheleri dikkate alınmıştır.

“*Hikmet*” kelimesi de tıpkı akıl kelimesi gibi, dilimize Arapçadan girmiştir. Kök harfleri “*H-K-M*” dir. Bu kök etimolojik olarak “*Devenin dizginlerini tutmak, taşkınlığına mani olmak*” anlamındadır. Buradan anlaşılıyor ki bu kök kısaca “*engel olmak*” anlamındadır. Bu kökten türeyen kelimeler şayet bu kök anlamı ihtiva edecek bir tanıma müsait iseler, türeyen ile kök arasında semantik bağ vardır denir. Şayet böyle bir bağ tesis edilemiyorsa o zaman tanımda bir hata vardır ve o tanım sonradan kazandırılan bir tanımdır denir. Şimdi “*H-K-M*” kökünden gelen müştakları verelim ve onların semantik tanımlarını gösterelim:

HâKiM	: zulme engel olan
maHKeMe	: zulmün engel olunduğu yer
HeKiM	: hastalığa engel olan (Hakim kelimesinin tahfifi)
HaKeM	: kuralsızlığa engel olan
taHKiM	: yıkılmaya, çökmeye engel olan
istiHKâM	: düşmanın ilerlemesine engel olan
HüKüMet	: anarşi ve kanunsuzluğa engel olan
HaKiM	: sapık fikir ve inançlara engel olan
HiKMet	: sapık fikir ve inançlara engel olma, dalâlete engel olan bilgi

Bu semantik tanımlar uzun araştırmalardan sonra elde edilmiş olup, burada sadece neticeleri gösterilmiştir. Görülüyor ki, “*hikmet*” kelimesi “*hakikat dışı olan ve kişiyi dalâlete sevkeden herşeyi engelleyen bilgi veya iksir*”e ad olmaktadır. Buna ister ilham veya vahiyden kaynaklanıyor diyelim isterse ilim veya felsefeden kaynaklanıyor diyelim farketmez.

Semantik için son derece önemli olan kelimelerin etimolojisi aynı zamanda o kavmin öz kültürünü de yansıtır. Mesela eski dillilerin şu sözü meşhurdur: Arapça deve dilidir. Deveden örneği olmayan bir kelimenin muarrap (arapçalaşmış, yabancı) olduğu düşünülebilir. Türkçe ok, yay ve at dilidir. Kelimelerin etimolojilerinde bunlarla ilişki veya bunlardan örnekleri olmalıdır. Grekçe deniz dilidir. Denizcilik veya balıkçılıktan örnekleri olan kelimelerle mücehhezdir. Semantik bağ kurulurken cisimden isme, isimden mefhumu geçişte bu özellikler önem taşır.

III - *Kur'ân* ve Semantik Metod

Konuyu *Kur'ân* açısından ele alırsak meselenin ne kadar önemli olduğunu rahatlıkla görebiliriz. *Kur'ânî* kavramların semantik analizleri, *Kur'ân*'ı çok daha iyi ve doğru anlamamıza yarayacaktır. Bu hususa bizzat *Kur'ân* işaret etmektedir. *Kur'ân*'da birçok kere geçen “*lisânen arabîyyen*”, “*Kur'ânen arabîyyen*” tabirleri, bir yandan *Kur'ân*'ın Arapça olduğunu vurgularken diğer yandan da Arapçayı bir lisan haline getiren temel veya köke dayanıldığında daha iyi anlaşılacağını ima etmektedir. Çünkü onun Arapça olduğunu vurgulamak muarrap olmadığını ispat etmektir. Bunun için de öz Arapçada kelimenin kökünü aramaktır. Tabiri câizse kelimelerin deveden örneklerini bulmaktır. Dolayısıyla semantik bağları oluşturmaktır. Öyleyse semantik metod *Kur'ân*'ın metodudur. Zaten *Kur'ân* diğer yandan kendi sistematîği içinde âyetleri birbiriyle tefsir etmekte, bir âyete verilen anlamın diğer âyetlerle tefiki vurgulanmakta ve insanoğlu âyetler üzerinde tefekküre davet

edilmektedir. Bir kere daha tekrar etmek gerekirse, semantik, Kur'an'ın bize önerdiği kendi metodudur diyebiliriz.

Semantik analizler sadece kavramlarda değil, kontekstlerde ve stilistik anlatımlarda da görülür. Konteks semiolojisi diyebileceğimiz bu özellik Kur'anî icazda daha sık rastlanmaktadır. Meselâ

واذ قال ربك للملكة اني جاعل في الارض خليفة قالوا اتجعل فيها
من يفسد فيها ويسفك الدماء ونحن نسبح بحمدك ونقدس لك قال
اني اعلم ما لا تعلمون

(Bakara, 2/30)

âyet-i kerimesini hemen hemen her müfessir veya mütercim “Hatırla o vakte kim Rabbin meleklerle ‘Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım’ demişti. Melekler de ‘orada kan dökülecek, fesat çıkaracak birini mi yaratacaksın? Halbuki biz seni hamdinle tesbih ediyor ve seni takdis ediyoruz’ dediler. Allah da ‘Ben sizin bilmediklerinizi bilirim’ dedi” şeklinde tercüme ediyorlar ki, böyle bir tercüme konteks semiolojisi bakımından yanlış bir tercümedir. Bir kere “ce’ale halifeten” halifeyi tayin etmek demektir ve buradan gelen “câ’ilun... halifeten” (halifeyi tayin etmekte olan hattâ tayin eden) demektir. Cenâb-ı Hakk burada gelecekte yapacağı bir işi değil, halihazırda yapmakta olduğu bir işi haber veriyor. Öte yandan kontekse göre, halife yaratmak söz konusu değil. Yaratma bitmiş sıra halife tayinine gelmiştir. Kontekse göre söz konusu olan da budur. Bu tayinin insan türü lehine bir gelişme göstermekte olduğuna şahit olmakta olan melekler de gelecek (istikbal) sigasıyla değil “hal” sigasıyla “orada fesat çıkarmakta ve kan dökmekte olanı mı halife tayin ediyorsun Ya Rabb” şeklinde ifadede bulunuyorlar. Bu konudaki geniş açıklamaları Fransızca kaleme aldığımız doktora tezinde belirttik. Kısaca bu âyet-i kerime şöyle tercüme edilmelidir: “*Hani Rabb’in meleklerle: ‘Ben yeryüzünde bir halife tayin etmekteyim’ dediğinde onlar da: ‘Orada fesat*

çıkarmakta ve kan dökmekte olanı mı Ya Rabb tayin ediyor-
sun. Halbuki biz Seni hamdinle tesbih ediyor ve Seni takdis
ediyoruz' dediklerinde Allah da onlara 'Ben, sizin bilmedikleri-
nizi bilirim' dedi".

Bu şekilde bir tercüme Kur'ân'ın nassına en uygun olan
tercümedir. Pekçok tefsir hatalarından bizi korur. Pekçok soru-
nun cevabı kendiliğinden ortaya çıkar. Müslümanları bir takım
yahudi hurafelerinden ve muharref *Tevrat* yorumlarından ko-
rur.

Semantik analizlerin kontekste alakalı olanları hakkında
Kur'ân'dan pekçok örnek gösterebiliriz. Bunlardan en meşhur
ve en çarpıcı olanı Kur'ân'ın ismini vermediği ama geleneğin
"Hızır" adını verdiği zatın fiilleriyle ilgili konteksin tahlilidir
(Kehf 18/65-82). Çok kısa belirtmek gerekirse burada üç fiil söz
konusudur: Geminin delinmesi, birinin öldürülmesi ve duvarın
doğrultulması. Dikkat edilirse yorumlar kısmında bu fiilleri
meydana getiren iradeler ve hattâ fâil farklı gösterilmektedir.
Şöyle ki: Gemiyi deldiğinde(فاردت ان اعبيها) "onu kusurlu kılmak
istedim"; birini öldürdüğünde (فاردنا ان يدهما): "bundan daha ha-
yırlısıyla değiştirmek istedik"; duvarı doğrulttuğunda: (فارد ريك)
"Rabbin istedi" şeklinde açıklamada bulunmaktadır. Şu halde
birinde "ben istedim" derken, ikincisinde "biz istedik", üçüncü-
sünde ise "Rabbin istedi" diyerek adı geçen fiilleri farklı irade-
lere dayamaktadır. Bu bir anlamda bütün fiilleri üç ana kate-
goride toplamamızın mümkün olduğuna bir işarettir.

1) Kişinin kendi iradesiyle meydana gelen fiiller.

2) Tanrı'nın iradesiyle kulun iradesinin ayniyetiyle mey-
dana gelen fiiller ("Oku sen atmadın Allah attı" âyetinde oldu-
ğu gibi).

3) Sadece Tanrı'nın iradesiyle meydana gelen fiiller.

Bütün bu olaylar genel anlamda elbette Tanrı'nın irade-
siyle cereyan etmiştir ama Cenab-ı Hakk'ın kullarına verdiği
yetki ve irade neticesi kullar da bazı fiilleri işlerler. Kehf sure-
sinde geçen bu olayların semantik analizlerini değerlendirmele-

rini uzun uzun ele alacak değiliz. Bizi burada ilgilendiren en önemli iki hususa işaret edip, tekrar edile gelen bir tefsir hatasını göstereceğiz.

1) Âyette geçen “el-ğulâm” kelimesi “çocuk” diye tercüme edilmektedir. Böyle bir tercüme hem kontekse hem de Kur’ân’ın özüne uymamaktadır. Çünkü “ğulâm” kelimesi, ana babaya nisbetle “evlat” anlamındadır. Babası diyelim ki seksen yaşında olan altmış yaşındaki bir kişi, ebeveynine nisbetle onların ğulâmıdır. Hattâ İbn Sîde’nin dediği gibi, doğumundan saçların ağarmasına kadar hayatın her safhasıdır. O halde âyette geçen “el-ğulâm” kelimesini reşit biri olarak anlamak ve onu “evlat” veya “delikanlı” diye tercüme etmek daha doğrudur.

2) Yeryüzünün hiçbir hukuk sisteminde olmadığı gibi, ilâhî hukukta da olmayan bir yorum söz konusu edile gelmiştir. O da istikbalde işlenmesi muhtemel bir fiilin, daha işlenmeden en ağır bir ceza ile tecziyesidir. Bu husus, tekrar edile gelen bir tercüme ve hattâ bir tefsir hatasıdır. Konteksin semantik bir analizi yapılmadığından bu nevi tercüme hataları ortaya çıkmaktadır. Delikanlının veya anası babası mü’min olan evladın katli konusunda, olaya bir açıklık getiren zat

وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَا أَنْ يَرَهُمَا طَغْيَانَا وَكَفْرًا

şeklinde belirtmektedir. Bu âyete hemen hemen her mütercim ve müfessir “Çocuğa gelince, onun anası babası mü’min idiler. Çocuğun onları isyana ve küfre sevkedeceğinden korktuk.” şeklinde tercüme etmekte ve bu minval üzere yorumlamaktadırlar. Böyle bir tercümenin yanlış olduğunu hep beraber görelim. Âyette geçen “خشي” fiili genel olarak “ummak” ve “korkmak” manasındadır. Kendisine “nâ” zamiri bitiştiğine göre bu zat yalnız değildir. Yukarıda belirttiğimiz gibi, İlahî irade ile kulun iradesinin ayniyetiyle işlenmiş bir olay söz konusudur. Durum böyle olunca “haşiye” fiilinin yaygın anlamları olan “ummak” ve “korkmak” anlamları bu tefsire uygun düşmez. Zira Allah ne umar ne de korkar. O halde bu fiilin semantik bir

analizi gerekecektir. Uzun tahlillerin kısa neticesini burada göstermeye çalışalım. Buraya uygun olan semantik anlam “kerihe=uygun bulmamak, uygun görmemek” anlamıdır. Ayrıca (ان يرهقهما) mastar müevveldir. Mastarlar isim grubundandır ve zamansız fiildirler. Şu halde bu mastarı istikbal sigasıyla tercüme etmek yerine hal sigasıyla tercüme etmek kontekse daha uygundur. Yani “sevkedecek” şeklinde değil, “sevketmekte” şeklinde tercüme en uygun olanıdır. Bütün bunları bir araya getirirsek âyetin tercümesi şöyle olur: “Delikanlıya gelince, anası-babası mü'min idiler. Onun, onları küfür ve isyana sevketmekte oluşunu uygun görmedik”. Bu tercüme Kur'ân nassına en uygun olan tercümedir. Semantik analiz sonucu ortaya çıkan tercüme budur. Delikanlı o suçu işlemiş ve işlemektedir. Anası babası mü'min olduğuna göre kendisi değildir. Dinsizin dindar üzerinde bir baskısı vardır. Bu keyfiyet semâvî dinlerin hukukuna göre katli gerektiren bir fiildir. Nitekim infaz edilmiştir. İnfaz bir sâbiye değil bir reşite olmuştur. Kısaca Kur'ân muciz, insanoğlu âcizdir.

Görüldüğü gibi, semantik metod Kur'ân'ın kendi metodudur ve onu en iyi anlayabileceğimiz bir metoddur.

Teklif

Yeniden yapılacak olan Kur'ân meal ve tefsirinin mutlaka Kur'ân'ın kendi metodu olan semantik metodla yapılmasını, Kur'ânî kelime ve kavramların semantik analizlerinin bir ekipce gerçekleştirilmesini ve buna göre bir uzman heyet oluşturulmasını teklif ediyorum. Aksi halde tarihî tercüme ve tefsir hatalarını bir kere daha yineletmiş olmanın vebali kimindir? Allah bilir.

İNDEKS

A

Abduh (Muhammed): 57, 58
Abdullah b. Mes'ud: 37, 192
Abdüluzza: 201, 202, 203
Âdem (Hz): 8, 53, 54, 55, 57, 58, 60, 61, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 94, 98, 138, 146, 175, 218
afera: 190
Ahmet b. Hanbel: 115, 119, 173
Ahmet Yesevî: 137
Akkad: 207
Akseki: 55, 57, 58
alaqa: 19, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 54, 64, 66
Alexandre (IV) (Papa): 140
Ali (Hz.): 14, 29, 30, 36, 43, 58, 93, 125
Allah: 11, 13, 18, 22, 23, 24, 25, 29, 32, 34, 35, 39, 40, 42, 48, 50, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 82, 83, 84, 86, 90, 91, 92, 93, 94, 97, 98, 104, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 124, 126, 127, 128, 129, 142, 145, 146, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 156, 157, 160, 162, 166, 167, 168, 169, 174, 175, 176, 177, 188, 193, 195, 196, 201, 204, 205, 208, 209, 211, 212, 213, 214
allégorie: 197
Alman: 137, 141, 142
analitique: 18
analoji: 197
Anenda: 134
apoloque: 197
Appenzel: 144
apriori: 186
Arabistan: 136
aradahum: 74
Arâ'isü'l-Kur'ân: 207
Arap örfü: 12, 136, 145, 150, 173, 180
Araplar: 136, 150, 165
Arcturus: 186

Aristo: 18
Asaf İbn Berhiya: 192
Ashab-ı Cemel: 154
Atay (H.): 18, 91, 95, 96, 98, 109, 119, 173, 180
Ateş (S): 18, 48, 52, 63, 66, 91, 94, 96, 97, 201, 205
attribut: 197
atvâran: 53, 96
Augustin (Aziz): 139
Augustus: 135
Avrupa: 18, 101, 118, 119, 121, 129, 160, 197
Ayşe (Hz.): 29, 154, 155, 175

B

Babilli: 207
Bailly: 126
Bakire Meryem: Bkz. Meryem (Hz.)
Basra: 155
Başgil (A.F.): 102, 119, 130
Baudelaire (C.): 142, 143, 181
Bedir: 114, 181
Belkıs: 153, 189, 190, 193
Benî Âdem: 70
Benî İsrâil: 70
Benî Sakîfe: 125
Bernard (T): 143, 181
beşer: 57, 60, 61, 67, 69, 73, 75, 94, 95, 108, 112, 124
Biyolojik Nesil Ağacı: 59
Bizans: 114
Bloomfield: 18
Boran: 155
Bouchet (G): 144, 181
Bucaille (M): 35, 38, 66
Buda: 134
Budist: 134
Budizm: 134
Buysens: 18

C

Camus (A): 101, 119
ce'ale halifeten: 20, 69, 90
Cebrail: 32, 67
Cemel vak'ası: 154, 155

Cenab-ı Hakk: 23, 69, 73, 172, 194,
196, 213, 214
cenin: 38, 39, 40, 41, 42
Chamfort: 143, 181
Chevalier (J) Arafat: 198, 205
Cinler: 190
Clément: 139
Courteline (G.): 143, 181

Ç

Çarlık Rusya: 137
Çin: 134
Çinliler: 215

D

Dârâ: 207
Davut (Hz.): 113, 128
Der Sperber: 198
déviation phylogénétique: 62
Deylemliler: 215
Dırar Mescidi: 117
diachronique: 18, 27
dület: 122
Durand de Fortmagne: 137

E

Ebu Amir: 117
Ebû Bekir (Hz.): 117, 124, 125
Ebu Berke: 154
Ebu Hanife: 80
Ebu Müslim el-İsfehâni: 57, 80
Ebu Said el-Hudrî: 156
Ebû Süfyan: 201
Ebû Talip: 202
ebu'l-beşer: 57, 67
Ebu'l-Fazl: 36
ecinne: 40
Eflatun: 18, 103
Efrûdun: 207
Ehl-i kitap: 71, 90, 98, 160
Einstein: 186
el-Câmiu 'l-Ahkâm: 191
el-hakikatu'l-insaniyye: 58
el-hakimiyye: 125
el-Kamus: 36
Elmalılı Hamdi (Y.): 194
el-Menar: Bkz. Menar Tefsiri
embryon: 38, 41, 42
Emir Ali: 36
emplème: 197
Enes b. Mâlik: 173
Ergenekon: 208
er-Ruh: 94

Erzurumlu İbrahim Hakkı: 62
Eski Çin: 134
Eski Hint: 134
Eski İran: 135
Eski İsrail: 135
Eski Türkler: 136
Eski Yunan: 135
es-siyâde: 125
Esved b. Ka'b el-Ansî (Yemenli): 117
étapes consécutives: 53
Etat: 121, 130
etimolojiko-semantik: 190

F

faddale: 163
feminizm: 140
Filistin: 191, 195
Firavun: 113
flum (phylum): 62
fötüs (fotus): 41, 64
Füsûsu'l-Hikem: 191, 196

G

Galile: 185
Gaxotte (P.): 103, 119
Gılgameş Destanı: 207
Goncourt (J.de): 143
Giroud (A): 39, 41, 43
Grégoire (Papa): 139
Guirand: 18

H

Hakikatin Araştırılması: 141, 182
hakimiyet-i hakîkî: 127
hakimiyet-i mutlak: 127
halifetullah: 124
halikun: 94
halkan ahar: 64
Hamidullah: 113, 119, 131, 153, 155,
181, 202
hâulâi: 74
Havva (Hz.): 57, 67, 70, 71, 83, 145,
146
Hayber: 114
Hayberliler: 114
Hendek: 114
Henri (Hz.): 135
Hertig: 39
humar (ç.humûr): 178
Hıristiyan: 68, 117, 139, 146, 160
Hızır: 23, 192
Hicaz: 67
Hicret: 148

Hilkat: 68
 Hint: 134
 Hipokrat: 37
 hominisation: 55, 64
 Homo erectus: 62
 Homo sapiens: 62
 hubut: 84, 86
 Hidayrî (Prof. Dr. Z.M.): 19, 35, 42
 Hudeybiye: 114
 Hulefa-i Râşidîn (=Râşid halifeler):
 117
 Huneyn: 114
 Huveyle b. Sa'lebe: 152
 Hüdûd: 189
 hülle: 159

I

Intellectus: 19
 ızam: 64

İ

İblis: 57, 75, 83
 İbn Abbas: 61, 80, 192
 İbn Cerîr: 63
 İbn Fâris: 18, 28, 30, 61
 İbn Fazlan: 137, 181
 İbn Hazm: 154
 İbn Kesir: 200, 201, 205
 İbn Kuteybe: 80
 İbn Manzûr: 28, 30, 61, 66
 İbn Mes'ud: 192
 İbn Miskeveyh: 62
 İbn Sînâ: 18
 İbnü'l-Arabî: 83, 191, 194, 195, 196
 İbrahim Madkur: 19
 İbrahim: 35, 57, 70, 72, 93, 108, 131,
 207
 İbranca: 67, 190
 İdris (Hz.): 207
 İfrit: 190, 191, 192
 İkbâl (M.): 85, 86, 212
 İli: 122
 ilmu'l-ma'na: 17, 27
 imre'e: 58
 İncil: 135
 indallah: 72
 indelbeşer: 72
 İngiltere: 135, 140
 İnnocent (VIII. Papa): 139
 inorganik evrim: 52
 ins: 61

İnsan Hakları Evrensel Beyannameşi:
 102, 119, 147
 Intelligence: 19
 İrâde ve Tasavvur Olarak Dünya: 141
 İnan: 135, 207
 İnanlılar: 154
 İsa (Hz.): 54, 71, 72, 139
 İskender (Büyük): 207
 İslâm: 48, 55, 66, 68, 119, 129, 130,
 131, 135, 136, 144, 147, 148, 149,
 150, 153, 154, 155, 156, 157, 158,
 159, 160, 161, 162, 165, 167, 169,
 173, 175, 178, 179, 182, 198, 199,
 201
 İslamiyet: 104
 İsrail: 67
 İsrail: 70, 135, 145
 İsrailiyat (=israiliyyat): 12, 53, 98, 118,
 207
 İstanbul Efendisi: 137
 İsviçre: 144
 itihad-ı zaman: 195
 İzutsu: 18

J

Jules (II.) (Papa): 140, 143
 Jung (G.): 198

K

Kağan: 136
 Kahire: 6, 19, 35, 61, 64, 66, 196, 205
 Kâme: 163
 karneyn: 208
 Kasımî: 155
 Katolik: 139, 144
 Katz: 18
 kavvâmun: 163
 Kaynuka oğulları: 114
 Kınalızâde Ali: 62
 Kısra: 154, 155
 Kitab-ı Mukaddes: 35, 43
 Kitabın bilgisine sahip olan: 190, 191,
 192, 193
 Kuba Mescidi: 117
 Kudûs: 191
 Kurayzahılar: 114
 Kureyş: 57
 Kureyşliler: 114
 Kurtubî: 191, 196, 201
 Kuruş (İran Kralı): 207
 Kuşeyrî: 191, 196
 kut: 91, 93, 127, 136

Kutadgu Bilig: 137, 182
Kuzey Arapları: 114
kün: 194

L

lâ takrabâ: 81
Lady Montaque: 137
larva evresi: 39
larve embryonaire: 38
Lelièvre: 39
Lenin: 138
Leon (X.) (Papa): 140
Levh-i Mahfûz: 193

M

Makedonyalı: 207, 211
Malebranche: 141, 182
Malleus Maleficarum: 139
maslahat-ı amme: 129
Mâturidî: 18
Maurras (C.): 101, 120
Medine: 114, 117, 124, 131, 153, 173, 187
Medine Site Devleti: 124
Medine sözleşmesi: 114
me'ul gayr-i sarîh:
Mekke: 114, 116, 187, 200
Menar Tefsiri: 57, 66, 81, 85
Meryem (Hz.): 108, 139, 147
Mescid-i Nebevî: 172
métaphore: 197
Mevkîfu'l-Akl: 191, 196
Mevlâna Celaleddin: 73, 137, 181
Mikail: 67
Molière: 142, 182
Montaigne: 142, 182
Montesquieu: 103, 120, 144, 182
Mounin: 18
Muaviye: 201
muđga: 37, 38, 41
Muhammed: 31, 92, 95, 96, 98, 111, 127, 178, 182, 200, 201, 202
Mustafa Sabrî: 191
mustakır: 195
Mutlak Varlık: 187
Müfredât: 28, 30, 36
Müseyleme el-kezzâb (Necdî): 24
Müslüman: 29, 104, 136, 146, 148, 153, 155, 159, 160, 175, 176, 177, 179, 207

N

Nadir oğulları: 114

Naram-Sin: 207
nefha-i ruh: 94
nefs vâhîde: 57, 58, 71, 148
nefs-i emmâre: 83
nesnas: 62
Nietzche (F.): 142
Nuh (Hz.): 52, 56, 72
nutfe: 35, 37, 59, 64, 71

O

Oğuz Han: 207
Okyanus: 212
organik evrim: 59
Ortaasya: 211
Osman (Hz.): 125, 137, 155
Osmanlı: 137, 182, 207

Ö

Ömer (Hz.): 92, 125, 136
Özgür Aşk Büroları: 138
özgür aşk: 138

P

paleontolojistler: 62
parabole: 197
Paris Tıp Fakültesi: 6, 39
pesimist: 141
Peygamber: 12, 32, 37, 48, 53, 85, 86, 111, 112, 113, 114, 116, 117, 124, 131, 144, 145, 146, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 158, 172, 173, 174, 175, 178, 179, 180, 200, 201, 202, 203, 204, 210
préhumain: 62
Primus inter pares: 163
protoplazma: 59
Proudhon (J.): 103, 120, 142, 182

R

racul: 58
Ragıb el-İsfehânî: 28, 30, 58
Râzî (Fahreddin): 48, 84, 192, 196, 201, 205
recim: 159
régression: 63
remz: 197
Renard (J.) Mauriac (F.): 143, 182
Resulullah: 124, 154, 173
Reşit Rıza: 66, 85
rida': 146
Rock: 39
Roma: 135
ruhî evrim: 62

Rukiye (Hz.): 201
Rus: 137, 138
Ruslar: 137

S

Salacrou (A.): 142, 182
Sana'a: 191
Sapiens-Sapiens: 62
Saussure: 18
Schopenhauer: 141, 182
Seba: 153, 189, 191
sémantiké: 17, 27
sémantikos: 17, 27
Semboller Ansiklopedisi: 211
sémilogie: 17, 27
Semra binti Nuheyk: 153
Serendip Adası: 67
Sihah: 36
Slavlar: 137
souveraineté: 125
sovereignty: 125
Sovyet Anayasası: 138
spermatozoide (spermatozoid): 35, 59
stades embryonnaires: 40
Stalin: 138
State: 121
Status: 121
structurale: 18, 27
Suarés (A.): 143, 182
símbolos: 197
símbolos: 197
superaneitas: 125
superanus: 125
superior: 125
Süfyan b. Uyeyne: 80
Süleyman (Hz): 17, 47, 67, 91, 153, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196
Sümerli: 207
Süryani: 68
synchronique: 18, 27

Ş

Şam: 201
şecere: 81
Şeytan: 75, 76, 78, 79, 81, 199
Şifa binti Abdillah: 153

T

tabii ve sun'î ayıklama: 61
tahavvul (istihale): 53

Talha (Hz.): 155
Tanrı: 23, 34, 47, 55, 60, 62, 76, 105, 106, 108, 187, 193, 199
tatavvur: 53, 96
tebbet: 200, 205
Tebük: 114
tedebbür: 11, 12, 13
Tevrat: 23, 68, 80, 119
tıfl: 64
töre: 136
transformisme (transformizm): 53
Türk: 6, 29, 55, 66, 131, 137, 181
Türkiye Mektupları: 137
Türkler: 136, 137, 160, 215

U

Uhut: 114
unsa: 58
us: 20
Utbe: 201
Uteybe: 201

Ü

Ümmü Cemil: 201, 203
Ümmü Gülsüm (Hz.): 201

V

va'dribuhunne: 162, 164
Vâni Mehmet Efendi: 207
Veda: 134
Vehb b. Münebbih: 80
vehm-i bâtil: 83
Vladimir: 138

Y

Yahudi: 68, 114, 135, 160
Ye'cüc ve Me'cüc: 207, 215
Yemen: 117, 189, 191, 195
Yemenli: 207
Yunan: 37, 135
yusikumullah: 167

Z

zeker: 58
zıkr: 137, 210
Ziya Gökalp: 136
Zola: 142
Zübeyr: 155
Zülkarneyn: 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217
zygotte: 64

SURELER VE AYETLER

(Sure numaraları köşeli parantez içinde, âyet numaraları koyu renkte verilmiştir.)

- Ahzab [33]: **6/174, 28-30/174, 32/174, 32-34/174, 33/154, 35/149, 53/175, 59/176**
- Alaq [96]: 2/39, 40, 42
- Âl-i İmran [3]: **26/127, 59/54, 71, 110/123, 156/164.dn, 195/148**
- Ankebut [29]: **43/155**
- A'raf [7]: **11/75, 87, 12/76, 20-22/79, 23/85, 26/174, 28/107, 87/127, (189-190) 71**
- Bakara [2]: **2/14, 72, 108, 113, 116, 160, 161, 164, 30/22, 68, 69, 73, 89, 128, 31-37/87, 34/75, 77, 35/78, 80, 36/81, 86, 37/84, 38/85, 86, 60/164, 187/158, 188/123, 216/116, 221/160, 256/113, 258/108, 273/164**
- Casiye [45]: **24/107, 25-26/110**
- Cum'a [62]: 1/127
- En'am [6]: **164/86, 165/128**
- Enbiya [21]: **30/50, 31/42**
- Enfal, [8]: **12/164, 72/115**
- Fatır [35]: 1/54, 60, **11/54**
- Furkan [25]: **2/150, 4-6/111, 7-9/111**
- Hac [22]: **41/123, 5/36, 73-74/109, 78/57, 70**
- Hakka [69]: **17/127, 38-52/127**
- Haşr [59]: **23/127, 7/122**
- Hicr [15]: **28/60, 87, 28-31/75, 30/75, 33/87**
- Hucurat [49]: **13/58, 148**
- İbrahim [41]: **10/29**
- İnsan [76]: 1/56, 3/105
- İsra [17]: 9/47, 112, **32-34/81, 33/150, 61/75, 76, 90-93/112**
- Kâfrûn [109]: 6/113
- Kasas [28]: **32/104, 68/60**
- Kehf [18]: **5/75, 77, 29/105, 37/56, 64, 50/75, 77, 65-82/23, 83-98/206**
- Leyl [92]: 3/148
- Lokman [31]: **12/107, 28/52, 33/87**
- Maide [5]: **32/150, 104/107, 106/168**
- Meryem [19]: **88-89/108**
- Muhammed [47]: **4/164, 24/11, 25/116, 57/164**
- Mücadele [58]: **1-6/152**
- Mü'min [40]: **12/127**
- Müminun [23]: **14/35**
- Mümtehine [60]: **8-9/114, 10/160, 12/151**
- Müzemmil [73]: **20/164.dn**
- Nahl [16]: **58-59/150, 72/156, 81/176, 97/149, 125/113**
- Nas [114]: **1-3/127**
- Necm [53]: **32/40**
- Neml [27]: **38-42/190, 62/128, 150, 64/104**
- Nisa [4]: 1/56, 70, 167, 168, 3/123, 156, 165, **15/168, 21/157, 33/123, 35/162, 43/81, 58/154, 94/164.dn, 101/164.dn., 128-129/165, 135/168**
- Nuh [71]: **13-14/52, 14/96, 17/56**
- Nur [24]: **3/159, 164, 178, 6-9/168, 4/50, 168, 30-31/178, 31/164.dn., 45/50**
- Rum [30]: **21/157**
- Sâd [38]: **26/128, 71/69, 87, 71-72/94, 73/75**
- Secde [32]: **7-9/63**
- Şuara [26]: **72-76/107, 151-152/124**
- Taha [20]: **43-44/113, 51/62, 53/50, 77/164.dn., 114/155, 115-117/87, 116/75, 118-119/78, 120/79, 120-121/87, 124/87**
- Talak [65]: 2/168
- Tebbet [111]: **1-5/200**
- Tekvir [81]: **8-9/150**
- Tevbe [9]: **20/115, 41/115, 71/149, 153**
- Yasin [36]: **36/61, 164, 77-78/110**
- Yunus [10]: **18/108, 78/107, 100/13, 108/112, 109/127**
- Yusuf [12]: **40/127, 80/127**
- Zuhruf [43]: **20/107, 21-23/107, 58/164**
- Zümer [39]: **18/104**